

Kierkegaard Felsefesi

05.06.2026

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SARP

msarp@kku.edu.tr

www.mustafasarp.com

Verilen sunum metnini temel alan akademik metin aşağıdadır:

Søren Kierkegaard Felsefesinde İnsanın Sentezi ve Varoluşçu Karşılaştırmalar

İnsan Doğası: Zıtlıkların Sentezi

Kierkegaard felsefesinde insanı anlamak, onun içindeki zıtlıkları ve bu zıtlıkların yarattığı gerilimi anlamak anlamına gelmektedir. Düşünürü göre insan statik bir nesne değil, sürekli oluş halinde olan dinamik bir süreçtir. Kierkegaard, Anti-Climacus takma adıyla kaleme aldığı *Ölümcül Hastalık* adlı eserinin başında insanı bir "sentez" olarak tanımlar. Bu sentez; sonsuzluk ile sonluluğun, geçici olan ile ebedi olanın ve özgürlük ile zorunluluğun bir ilişkisidir. Bu gerilim eksenleri şu şekilde detaylandırılır:

- **Sonsuzluk ve Sonluluk:** İnsanın hastalanan, yaşılanan ve ölen fiziksel bedeni sonlu tarafını oluştururken; hayal kurabilmesi, idealler peşinde koşabilmesi ve evreni kavrayabilmesi sonsuz tarafını temsil eder.
- **Geçici (Zaman) ve Ebedi Olan:** Birey gündelik hayatın ve saatlerin kısıtlaması altında yaşarken (zaman), içsel olarak zamanın ötesine geçme ve kalıcı bir anlam bularak hakikatle bağ kurma arzusu taşır (ebediyet).
- **Özgürlük ve Zorunluluk:** Doğulan aile, genetik yapı ve toplumsal koşullar bireyin seçmediği zorunluluklarıdır. Bu verili koşullar içinde nasıl davranılacağını seçme ve eyleme geçme kapasitesi ise özgürlüktür.

Kierkegaard'a göre insan, bir ayağı toprakta (hayvansal/bedensel), diğer ayağı gökyüzünde (tinsel/ruhani) olan bir varlıktır.

Benlik (Kendilik) Olmak ve Umutsuzluk

İnsanın yalnızca bu zıtlıklara sahip olması onu gerçek anlamda bir birey veya bir "Ben" yapmaz. Kierkegaard benliği, "kendi kendisiyle ilişki kuran bir ilişkidir" şeklinde matematiksel bir kesinlikle tanımlar. Eğer insan sonluluk ve sonsuzluk arasında bir ilişkiyse, benlik insanın kendi içindeki bu zıtlıkların farkına varması ve onlarla nasıl bir ilişki kuracağını seçmesidir. Hayvanlar da beden ve ruhun bir sentezi olmalarına rağmen bunun farkında değildirler; insan ise kendi sentezini yönetme sorumluluğunu taşıyan tek varlıktır. Dolayısıyla benlik hazır verilen bir durum değil, başarılması gereken bir görevdir.

Bu sentezi dengede tutmak son derece zordur ve bireyin dengenin bir tarafına meylederek sentezi bozması felsefi olarak "Umutsuzluk" (*Ölümcül Hastalık*) olarak adlandırılır. Umutsuzluk, sentezdeki bir uyumsuzluktur. Örneğin:

- **Sonsuzlukta Kaybolmak:** Sadece hayal kurup fantastik idealler peşinde koşan ve gerçek dünyada adım atmayan kişi sonluluğunu kaybetmiştir (uçup gitmiştir).
- **Sonlulukta Boğulmak:** Sadece gündelik işlere ve toplumsal normlara hapsolup ruhsal potansiyelini unutan kişi sonsuzluğunu kaybetmiştir (sürüye katılarak sıradanlaşmıştır).

Krizden Çıkış: Umutsuzluğun Kökünün Kazınması

Kierkegaard bizden kendi içimizdeki bu kutupların farkında olmamızı ve gerilimi yaşamaktan kaçmamamızı ister. Umutsuzluğun kökünün kazınması, benliğin kendi olmak isterken şeffaf bir şekilde kendisini var eden güce dayanmasıyla mümkündür.

Kierkegaard'a göre umutsuzluğun en yaygın türü kendi olmaktan kaçmak veya başka biri olmayı arzulamaktır; insan sınırlarını (sonluluğunu ve zorunluluklarını) reddettiğinde umutsuzluğa düşer. "Kendi olmak istemek", insanın kendisine verilen malzemeyi cesaretle kabul etmesi ve kendi gerçekliğinden kaçmayı bırakmasıdır. "Şeffaflık", insanın kendini kandırmadan ve zihinsel oyunlar oynamadan kendi içindeki karanlığı net bir camın arkasından bakar gibi görebilmesidir.

"Onu var eden güce dayanmak" ilkesi ise Kierkegaard'ı ateist varoluşçulardan ayıran en kritik noktadır. İnsan kendi kendini yaratmamıştır; başka bir güç (Tanrı) tarafından kurulmuş türetilmiş bir sentezdir. İnsanın benliğini sadece kendi iradesiyle inşa edeceğini düşünmesi Kierkegaard tarafından temelsiz bir bina inşa etmeye çalışılan "kibir" veya "şeytani umutsuzluk" olarak tanımlanır. Sentezin uyuma kavuşması insanın kibrini kırıp kendisini yaratan sonsuz kaynağa bırakmasıyla mümkündür ve umutsuzluğun tam zıttı mutluluk değil, "İman"dır. İman, insanın gerçeğinden kaçmaması ve huzuru kendi egosunda değil, kendisini var eden Mutlak Güç'te bulmasıdır.

Karşılaştırma Noktası	Søren Kierkegaard (19. Yüzyıl)	Jean-Paul Sartre (20. Yüzyıl)
Felsefi Temel	Dindar (Hristiyan) varoluşçuluk.	Ateist varoluşçuluk.
İnsanın Kökeni	İnsan, Tanrı tarafından yaratılmış türetilmiş bir varlıktır.	İnsan evrene rastgele fırlatılmıştır, yaratıcısı yoktur.
Öz ve Varoluş	İnsanın potansiyel bir "özü" (ideali) vardır, varoluşuyla bunu başarmalıdır.	Varoluş özden önce gelir; insan kendi özünü kendi eylemleriyle yaratır.
Benlik (Kendilik)	Benlik, insanın kendini var eden Mutlak Güç (Tanrı) ile kurduğu ilişkidir.	Benlik bir "hiçliktir", kendi kendini sıfırdan inşa eden mutlak bir özgürlüktür.
Temel Bunalım	Umutsuzluk: İnsanın kendi sentezini bozması ve Tanrı'dan kopmasıdır.	Bulantı ve Kaygı: İnsanın mutlak özgürlüğünün ve evrenin anlamsızlığının ağırlığıdır.
Kurtuluş / İdeal	İman: Kibrin kırılarak Tanrı'ya şeffaf bir şekilde teslim olunması.	Sahicilik: Tanrı'nın yokluğunu kabullenip, eylemlerinin tüm sorumluluğunu almak.

Karşılaştırma Noktası	Søren Kierkegaard	Gabriel Marcel
İnanç Zemini	Protestan Varoluşçuluk	Katolik / Yeni-Sokratik Varoluşçuluk
Birey ve Öteki	"Kalabalık yalandır." İnsan, Tanrı karşısında yapayalnız bir "Tekil" olmalıdır.	İnsan ancak "Öteki" ile kurduğu sevgi ve bağ (intersübjektivite) içinde gerçek benliğine ulaşır.
Temel Ruhsal Durum	Umutsuzluk, kaygı ve yalnızlık.	Umut, sadakat, mevcudiyet (presence) ve ruhsal katılım (communion).
Varoluşun Doğası	Akılla anlaşılamayacak bir "Paradoks".	Çözülecek bir "Problem" değil, saygıyla yaklaşılacak bir "Gizem" (Mystery).
Kurtuluş / İnanç Eylemi	Aklı ve dünyayı geride bırakan şiddetli ve yalnız bir "İman Sıçraması".	Varlığa sevgiyle açılma ve çağrıya "Buradayım" (Disponibilité) diyebilme.

Karşılaştırma Noktası	Søren Kierkegaard	Ayn Rand
Temel Felsefe	Hristiyan Varoluşçuluğu	Objektivizm
Bilgi Felsefesi (Epistemoloji)	Öznel hakikat esastır ("Benim için uğruna yaşayıp öleceğim hakikat").	Nesnel gerçeklik esastır; akıl tek bilgi kaynağıdır (A, A'dır).
İnanç ve Akıl	İnanç, aklın bittiği yerde başlayan bir sıçramadır; en yüce erdemdir.	İnanç, aklın inkarıdır ve zihinsel bir kusurdur; akla teslim olunmalıdır.
Bireyciliğin Amacı	Kalabalıktan sıyrılıp "Tanrı'nın önünde Tekil" (Tek Başına) kalabilmek.	Kolektivizmden kurtulup kendi rasyonel çıkarını ve mutluluğunu üretmek.
Etik Temeli	Tanrı'ya mutlak itaat ve ruhsal teslimiyet (Etik evrenin aşılması).	Rasyonel egoizm; insanın kendi hayatı en yüksek ahlaki değerdir.
Altruizm (Fedakarlık) Bakışı	Dünyevi bir feragat ve ruhsal büyüme için gereklidir.	Altruizm bir ahlaksızlıktır; insanları birbirine kurban eden bir köleliktir.